

AQSh tashqi siyosatida aqlli kuchning qo'llanilishi jihatlar

Berdiraxmatova Moxira

JIDU xalqaro munosabatlar yo`nalishi bitiruvchisi

Annotatsiya: Xalqaro munosabatlar sohasida doimiy dolzarblik tusini saqlab qoladigan mavzulardan biri davlatlarning olib boradigan tashqi siyosati hisoblanadi. Bu sohadagi tadqiqotlar davlat tomonidan boshqa davlatlar bilan o'zaro hamkorlik qilish, xalqaro manfaatlari va maqsadlarini hal etish uchun qabul qilingan strategiya va tamoyillar majmui misolida olib boriladi va ushbu bitiruv malakaviy ishining ham asosiy mazmuni ham tashqi siyosatni amalga oshirishga qaratilgan. Bunda zamonaviy tashqi siyosatni olib borishda AQSh misolida aqlli kuch yondashuvidan foydalanish masalasi, ya'ni uning kerak bo'lganda harbiy kuch ishlatishi, lekin ayni paytda nizolarni hal qilish uchun diplomatiya va muzokaralarga urg'u berishi, hamda uning xalqaro hamjamiyatga ta'siri ochib berilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy tashqi siyosat, aqlli kuch omili, AQSh, yumshoq kuch, qattiq kuch

Аннотация: Внешняя политика государств является одной из тем, которая остается актуальной в сфере международных отношений. Исследования в этой области проводятся на примере комплекса стратегий и принципов, принятых государством для сотрудничества с другими государствами, для решения международных интересов и целей, и основное содержание данной дипломной работы также направлено на реализацию внешней политики. В этом выявлено вопрос использования подхода «умной силы» в случае США при проведении современной внешней политики, то есть применения ими военной силы при необходимости, но в

то же время акцента на дипломатии и переговорах для разрешения конфликтов, и его влияние на мировое сообщество.

Ключевые слова: современная внешняя политика, фактор умной силы, США, мягкая сила, жесткая сила.

AQSh tashqi siyosati kontekstida aqlli kuch konsepsiyasiga qaratilgan bir qancha jihatlarini qamrab oluvchi ishlar mavjud. Ulardan biri "Kuchning kelajagi" muallifi Jozef Nay o'z kitobida XXI asrda hokimiyatning o'zgaruvchan tabiatini o'rganadi va aqlli kuch global ta'sir va muvaffaqiyatga erishish uchun juda muhim ekanligini ta'kidlaydi. "Aqlli kuch: diplomatiya va urush o'rtasida" Kristian Nunlistning asari AQSh tashqi siyosatida aqlli kuchning rolini ko'rib chiqadi va Qo'shma Shtatlar terrorizm, yadroviy qurollarning tarqalishi kabi global muammolarni hal qilish uchun aqlli kuchdan qanday foydalanganiga e'tibor qaratadi. "Diplomatiya amaliyoti: uning evolyutsiyasi, nazariyasi va boshqaruvi" - Keyt Hamilton va Richard Langhornlar tomonidan yozilga bo'lib, kitob diplomatiya amaliyoti, jumladan, tashqi siyosat maqsadlariga erishishda aqlli kuchdan foydalanish haqida tushuncha beradi. U muvaffaqiyatli va muvaffaqiyatsiz diplomatik sa'y-harakatlarning amaliy tadqiqotlarini o'z ichiga oladi va diplomatlar va siyosatchilar uchun amaliy ko'rsatmalar beradi. Ted Koine va Mark Babbitt "Aqlli kuch inqilobi: bosh direktorlar va notijorat tashkilotlari uchun qo'llanma"si AQSh tashqi siyosatidan olingan saboqlar asosida biznes va notijorat tashkilotlar kontekstida aqlli kuch tushunchasini o'rganadi. U o'z tashkiliy maqsadlariga erishish uchun aqlli kuchdan foydalanmoqchi bo'lgan rahbarlar uchun amaliy ko'rsatmalar beradi. "Aqlli diplomatiya qo'llanmasi: Xalqaro xavfsizlik o'quvchisi" Kostas M. Konstantinu, Pauline Kerr va Pol Sharp tomonidan tahrirlangan ushbu kitob aqlli diplomatiya, jumladan qattiq va yumshoq kuch strategiyalari bo'yicha keng qamrovli qo'llanmadir. U xalqaro xavfsizlik maqsadlariga erishishda aqlli quvvatdan foydalanish bo'yicha nazariy va amaliy tushunchalarni beradi. Bular AQSh

tashqi siyosati kontekstida aqlli kuch kontseptsiyasiga e'tibor qaratiladigan adabiyotlarning bir nechta namunasidir. Ular tashqi siyosat maqsadlariga erishish uchun qattiq va yumshoq kuchlarni birlashtirish muhimligi haqida bir qator istiqbollarni taqdim etadi va o'z ishlarida aqlli kuchdan foydalanishni xohlaydigan siyosatchilar, diplomatlar va biznes rahbarlari uchun amaliy ko'rsatmalar beradi.

Batafsil Kristian Nunlistning "Aqlli kuch: diplomatiya va urush o'rtasida" kitobini tahlil qilsa, aqlli kuch tushunchasi va uning AQSh tashqi siyosatida qo'llanilishini o'rganadi. Kitobda Qo'shma Shtatlar global muammolarni hal qilish va tashqi siyosat maqsadlariga erishish uchun qattiq va yumshoq kuch elementlarini birlashtirgan aqlli kuchdan qanday foydalangani chuqur tahlil qilingan. Ushbu kitobning muhim va dolzarb bo'lishining sabablaridan biri shundaki, u tashqi siyosatga zamonaviy yondashuv sifatida aqlli kuchni har tomonlama tushunishni taklif qiladi. Nunlist aqlli kuchning nazariy asoslarini o'rganadi va uning AQSh tashqi siyosatida, xususan, nozik va ko'p qirrali yondashuvni talab qiladigan murakkab va ko'p qirrali muammolarni hal qilishda qanday faoliyat ko'rsatganligi haqida tushuncha beradi. Shuningdek, AQSh tashqi siyosatida aqlli kuchning amaliy qo'llanilishini ko'rsatadigan empirik misollar va misollar keltirilgan. U harbiy kuch, diplomatiya, iqtisodiy davlat boshqaruvi va xalq diplomatiyasi kabi turli xil siyosat vositalari va vositalarini tahlil qiladi va tashqi siyosat maqsadlariga erishish uchun ulardan qanday qilib birgalikda foydalanilganligini ko'rsatadi. Ushbu tahlil aqlli quvvatdan amalda qanday samarali foydalanish mumkinligini tushunishga qiziqqan siyosatchilar, olimlar va amaliyotchilar uchun qimmatli fikrlarni taqdim etadi. Bundan tashqari, "Aqlli kuch: diplomatiya va urush o'rtasida" mavzusi dolzarbdir, chunki u xalqaro munosabatlardagi dolzarb muammolar va muammolarni hal qiladi. Unda Qo'shma Shtatlar terrorizm, yadroviy qurollarning tarqalishi, kiber tahdidlar va iqlim o'zgarishi kabi dolzarb global muammolarni hal qilish uchun aqlli kuchdan qanday foydalangani muhokama qilinadi. Ushbu muammolar xalqaro landshaftni shakllantirishda davom etar ekan, ularni hal qilish uchun aqlli kuchdan qanday foydalanish

mumkinligini tushunish siyosatchilar va amaliyotchilar uchun juda muhimdir. Umuman olganda, "Aqlli kuch: diplomatiya va urush o'rtasida" muhim va dolzarb ish bo'lib, aqlli kuch tushunchasi va uning AQSh tashqi siyosatida qo'llanilishini har tomonlama tahlil qiladi. U Qo'shma Shtatlar zamonaviy global muammolarni hal qilish va tashqi siyosat maqsadlariga erishish uchun aqlli kuchdan qanday foydalangani, xalqaro munosabatlar va tashqi siyosat tahlili sohasiga muhim hissa qo'shgan haqida qimmatli fikrlarni taqdim etadi.

Kristian Nünlistning "Aqlli kuch: diplomatiya va urush o'rtasida" kitobida Qo'shma Shtatlar o'z tashqi siyosatida aqlli kuchdan qanday foydalanishi haqida quyidagi misollar bilan o'z fikrlarini asoslab bergan:

- Terrorizmga qarshi kurash: Qo'shma Shtatlar terrorizmga qarshi kurashda qattiq kuch (masalan, harbiy kuch va razvedka operatsiyalari) va yumshoq kuch (diplomatiya, ittifoqlar va xalq diplomatiyasi kabi) kombinatsiyasidan foydalangan. Masalan, 11-sentabr xurujlaridan so'ng AQSh Afg'onistondagi Al-Qoida kabi terrorchi guruhlariga qarshi harbiy amaliyotlar boshladi, biroq xalqaro koalitsiyalar tuzish va ittifoqchilardan yordam olish uchun diplomatik sa'y-harakatlar bilan ham shug'ullandi. Qo'shma Shtatlar, shuningdek, terroristik rivoyatlarga qarshi turish va mojaro zonalarida mahalliy aholining qalbi va ongini qozonish uchun xalq diplomatiyasi strategiyasini qo'llagan. AQSh terrorizmga qarshi strategiyasining bir jihati harbiy kuchdan foydalanish, xususan, uchuvchisiz havo hujumlari va maxsus operatsiyalar missiyalari ko'rinishida bo'lgan. Bu amaliyotlar Afg'oniston, Pokiston, Yaman va Somali kabi davlatlardagi yuqori darajadagi terrorchilarni nishonga oldi va terrorchilik tarmoqlarini to'xtatdi. Shu bilan birga, harbiy kuch ishlatish ham munozarali bo'lib kelgan, xususan, tinch aholining qurbonlari va AQShga qarshi kuchlarni yaratish ehtimoli bilan bog'liq xavotirlar tufayli. hissiyot. AQSh terrorizmga qarshi kurashish uchun diplomatik strategiyalardan ham foydalangan. Bu terrorizmning asosiy sabablarini bartaraf etish va terrorchilik tarmoqlarini buzish uchun xalqaro koalitsiyalar va hamkorlikni, xususan, Yaqin Sharq va

- Shimoliy Afrika mamlakatlari bilan hamkorlikni o'rnatishga qaratilgan sa'y-harakatlarni o'z ichiga oladi. AQSh terrorchi guruhlarini qo'llab-quvvatlamaslik uchun Eron kabi davlatlar bilan diplomatiya ham olib bordi. Iqtisodiy davlat boshqaruvi: Sanksiyalar va moliyaviy bosimning boshqa shakllari kabi iqtisodiy davlat boshqaruvi ham terrorizmga qarshi kurash vositasi sifatida ishlatilgan. AQSh terrorchilik guruhlarini qo'llab-quvvatlovchi davlatlarga, shuningdek, terrorizmga aloqador shaxslar va tashkilotlarga nisbatan iqtisodiy sanksiyalar kiritdi. Ushbu chora-tadbirlar terrorizmni moliyalashtirishni to'xtatish va terrorchilik guruhlari uchun mavjud resurslarni kamaytirishga qaratilgan. Ommaviy diplomatiya: Nihoyat, AQSh terroristik rivoyatlarga qarshi turish va mahalliy aholining qalbi va ongini qozonish uchun xalq diplomatiyasi strategiyasidan foydalangan. Bu ekstremistik tashviqotga muqobil rivoyatlarni targ'ib qilish, shuningdek, mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik qilish va mojarolardan jabrlangan hududlarda rivojlanish va barqarorlikni rag'batlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlarni o'z ichiga oladi. Bu sa'y-harakatlar ekstremistik mafkuralarning jozibadorligini kamaytirish va AQShning terrorizmga qarshi harakatlari uchun yanada qulay muhit yaratishga qaratilgan. Umuman olganda, AQShning terrorizmga qarshi strategiyasi aqlli kuchning turli elementlarini birlashtirgan ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi. Bir qator strategiyalarni qo'llash orqali AQSh terrorchilik tarmoqlarini buzish, terrorizm tahdidini kamaytirish va terrorizmdan zarar ko'rgan mintaqalarda barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlashga harakat qildi. Biroq, AQShning terrorizmga qarshi strategiyasining ayrim jihatlari, xususan, harbiy kuch ishlatish va kutilmagan oqibatlarga olib kelishi mumkinligi borasida tanqidlar bo'lgan.
- Yadro qurolini tarqatmaslik: AQSh yadroviy qurollarni tarqatish muammosini hal qilish uchun aqlli quvvatdan foydalangan. Bu yadro quroli tarqalishining oldini olish uchun qattiq kuch (masalan, iqtisodiy sanksiyalar, harbiy jilovlash va razvedka harakatlari kabi) va yumshoq kuch (diplomatik muzokaralar, xalqaro shartnomalar va ko'p tomonlama tashkilotlar bilan hamkorlik kabi) kombinatsiyasini o'z ichiga oldi. Yadro

qurollarini tarqatmaslik deganda yadro quroli va boshqa ommaviy qirg'in qurollari tarqalishining oldini olishga qaratilgan sa'y-harakatlar tushuniladi. AQSh yadroviy qurollarni tarqatmaslik maqsadlarini ilgari surish uchun boshqa davlatlar bilan diplomatik muzokaralar olib bordi. Misol uchun, AQSh 2015-yilda Eron yadroviy kelishuvi sifatida ham tanilgan Qo'shma keng qamrovli harakatlar rejasiga (JCPOA) olib kelgan Eron bilan muzokaralar kabi xalqaro muzokarlarda ishtirok etdi. Bunday muzokaralarning maqsadi kelishuvlarga erishishdir. mamlakatlarning yadro qurolini ishlab chiqishlarini cheklaydigan yoki oldini oladigan hamda monitoring va tekshirish mexanizmlarini o'rnatadigan. AQSh yadro qurolining tarqalishining oldini olishga qaratilgan turli xalqaro shartnoma va bitimlarning ishtirokchisi bo'lgan, masalan, yadro qurolini tarqatmaslik to'g'risidagi shartnoma (NPT) yadro qurolini tarqatmaslikning global rejimi. Qo'shma Shtatlar, shuningdek, Yadroviy sinovlarni to'liq taqiqlash to'g'risidagi Shartnoma (CTBT) va Yadro qurollarini taqiqlash to'g'risidagi shartnoma (TPNW) kabi mavjud kelishuvlarni mustahkamlash va yangilarini o'rnatish bo'yicha muzokaralar va sa'y-harakatlarda ishtirok etdi. AQSh yadroviy qurollarni tarqatmaslik maqsadlarini ilgari surish uchun Atom energiyasi bo'yicha Xalqaro agentlik (MAGATE) va Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) kabi ko'p tomonlama tashkilotlar bilan hamkorlik qildi. Qo'shma Shtatlar ushbu tashkilotlarni moliyalashtirish, ekspertiza va yadro qurolini tarqatmaslik bilan bog'liq xalqaro kafolatlar, monitoring va tekshirish choralarini kuchaytirishga qaratilgan dasturlari va tashabbuslarida ishtirok etish nuqtai nazaridan qo'llab-quvvatladi. Qo'shma Shtatlar, shuningdek, yadroviy qurollar tarqalishining oldini olish uchun iqtisodiy sanksiyalar va eksport nazoratini qo'llagan. Bu yadro qurolini tarqatmaslik me'yorlarini buzgan yoki yadroviy qurol bilan bog'liq faoliyat bilan shug'ullanuvchi mamlakatlarga nisbatan sanksiyalar qo'llashni, shuningdek, yadro qurolini ishlab chiqish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan nozik texnologiyalar, materiallar va uskunalarni eksport nazoratini amalga oshirishni o'z ichiga oladi. AQSh ommaviy qirg'in qurollarining tarqalishi xavfini kamaytirishga qaratilgan hamkorlikda tahdidlarni kamaytirish dasturlarini boshladi va

qo'llab-quvvatladi. Bu dasturlar ommaviy qirg'in qurollari bilan bog'liq bo'lgan materiallar va inshootlarni ta'minlash, demontaj qilish va yo'q qilish bo'yicha boshqa davlatlar bilan hamkorlik qilish, shuningdek, ularning tarqalishining oldini olish uchun texnik yordam ko'rsatish, o'qitish va salohiyatni oshirishni o'z ichiga oladi. Bular AQSh o'zining yadroviy qurollarni tarqatmaslik harakatlarining bir qismi sifatida qo'llagan ba'zi strategiyalari. Qo'shma Shtatlar diplomatik muzokaralar, xalqaro shartnomalar va bitimlar, ko'p tomonlama tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, iqtisodiy sanksiyalar va eksport nazorati hamda hamkorlikda tahdidlarni kamaytirish dasturlari orqali yadro quroli va boshqa ommaviy qirg'in qurollari tarqalishining oldini olishga harakat qildi. Biroq, yadro qurolini tarqatmaslik xalqaro munosabatlarda murakkab va doimiy muammo bo'lib qolmoqda va bu strategiyalarning samaradorligi doimiy bahs va munozaralarga sabab bo'lmoqda.

- Iqlim o'zgarishi: AQSh iqlim o'zgarishi bilan bog'liq global muammolarni hal qilish uchun aqlli quvvatdan foydalandi. Bu iqlim o'zgarishi ta'sirini yumshatish uchun qattiq kuch (qoidalar, texnologik innovatsiyalar va toza energiya uchun mablag' kabi) va yumshoq kuch (masalan, diplomatik aloqalar, Parij kelishuvi kabi xalqaro shartnomalar va ommaviy diplomatiya kampaniyalari) kombinatsiyasini o'z ichiga oldi. va barqaror amaliyotlarni global miqyosda targ'ib qilish.
- Kiberxavfsizlik: AQSh kiberhujumlar tahdidi va kiberxavfsizlik muammolarini hal qilish uchun aqlli quvvatdan foydalandi. Bunga kiberxavfsizlik choralari, razvedka harakatlari va tajovuzkor kiberoperatsiyalar kabi qattiq kuchlar va yumshoq kuchlar (diplomatik aloqalar, kiber me'yorlar va xatti-harakatlar qoidalari, davlat-xususiy sheriklik kabi) kiberxavfsizlikni to'xtatish va ularga javob berish uchun birlashtirilgan. tahdidlar, shuningdek, kiberxavfsizlik masalalari bo'yicha xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

Umuman olganda, AQSH qattiq kuch va yumshoq kuch elementlarini birlashtirib, AQSh aqlli kuch yondashuvidan foydalangan holda tashqi siyosat maqsadlariga strategik va samarali tarzda erishishga intildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Joseph S. Nye, Jr., "The Future of Power" (2011)
2. Joseph S. Nye, Jr., "Soft Power: The Means to Success in World Politics" (2004)
3. Suzanne C. Nielsen, "The Art of Smart Power: Turning Soft Power into a Strategic Asset" (2012)
4. Hillary Clinton: "Hard Choices" (2014).
5. Samantha Power: "The Education of an Idealist: A Memoir" (2019).